

Hoofdstuk 2

Maljuna Frato jongeren in gesprek.

Discoursanalyse en semiotiek.

In deze analyse staan de dialogen van een aantal jongeren centraal die betrokken zijn geweest bij het project Maljuna Frato. Ze waren ingeschreven als cliënt bij Maljuna Frato (hierna MJF) en ze vormden de kern van onze toneelgroep tijdens de pilot 'Freak Out'. Deze toneelpilot is gedeeltelijk gestart om de jongeren een podium te geven hun verhalen te vertellen. Het was ons middel hen een 'stem' te geven. We hebben video-opnamen gemaakt van hun gesprekken omdat we die wilden gebruiken als basis voor een analyse van de codes die ze hanteren en de betekenis die ze geven aan bepaalde onderwerpen die in hun leven een grote rol spelen. We wilden de jongeren nadrukkelijk een 'subject positie' geven binnen ons onderzoek en daarom laten we hen aan het woord en analyseren we hun dialogen.

De gesprekken die we uitgekozen hebben, hebben allemaal te maken met 'discriminatie' zoals zij die ervaren, omdat het Equal project waar we deel van uit maken gaat over discriminatie en de belemmeringen die dat kan opleveren om aan de arbeidsmarkt deel te nemen. Het soort discriminatie waar we ons hier op richten is gebaseerd op kleur en ras, hun ethnische afkomst. We weten dat veel jongeren zich gediscrimineerd voelen en dat speelt een belangrijke rol bij hoe ze zich zichzelf als individu, als subject definiëren. We willen beschrijven hoe onze eigen MJF jongeren discriminatie ervaren, wat voor situaties zich voordoen waarin discriminatie optreedt en hun reacties daarop. We willen benadrukken dat deze jongeren worstelen met gediscrimineerd worden en hoe ze zelf ook discrimineren. Het is een levensgroot probleem dat dagelijks in hun leven een rol speelt.

We willen een analyse maken van hun ervaringen om de gemeente, de politie en de hulpverlening te laten zien hoe discriminatie een rol speelt en hoe de jongeren daar mee omgaan.

“Hoe ging het op school vandaag?” vraagt een moeder aan haar kind aan tafel. “Heb ik je al verteld wat er gisteren gebeurd is”, zegt een meisje tegen haar vriendin. “Je raadt nooit wat me net is overkomen”, zegt een vrouw tegen haar man. Dit soort simpele uitingen introduceren of beloven een verhaal of anders nodigen ze uit tot het vertellen van een verhaal. In feite als iemand zijn verhaal 'doet', is er sprake van een gebeurtenis. Het zijn gebeurtenissen waar ons dagelijks leven vol mee is en waarvan ze een geïntegreerd en belangrijk deel uitmaken.

Wij richten ons op deze 'discursive events'. We zijn geïnteresseerd in discours in de eerste plaats omdat alle opvattingen over wat discours is, zich bezighouden met hoe uitsluiting in zijn werk gaat of tot stand komt. Het is immers uitsluiting op de arbeidsmarkt die binnen de Equal projecten centraal staat. We gaan ervan uit dat ze gediscrimineerd worden omdat het jongeren zijn die uit andere landen naar Nederland gekomen zijn. Ze kunnen moeilijk werk vinden. We zouden moeten weten welke mechanismen een rol spelen waardoor deze jongeren buitengesloten worden van participatie bijvoorbeeld in het onderwijs en op de arbeidsmarkt.

Discours gaat in alle gevallen, ongeacht alle diversiteit in meningen die er zijn over wat discours inhoudt, altijd over 'statements which are enacted within a social context, determined by it.'

Een ander aspect dat bij alle definities over discours aan de orde komt is 'whatever signifies or has meaning can be considered part of discours' (zie Sara Mills, 1997). Dit is tevens onze link naar de semiotiek.

In het kort kunnen we zeggen dat uitingen die betekenis, macht en effect op het handelen hebben binnen een sociale context door ons beschouwd worden als 'discours'.

In het structuralisme en post-structuralisme hebben de theorieën over discours een belangrijke breuk met het verleden te weeg gebracht in denken over taal en representatie. Voordien werd taal

gezien als een systeem met eigen regels en beperkingen en met zijn eigen effect dat bepalend is voor de manier waarop individuen denken en zich uiten.

Het is vooral het werk van Michel Foucault dat de diversiteit in theorievorming over discours heeft aangemoedigd. We vatten samen waar Foucault de term discours voor gebruikt.

Op de eerste plaats vat hij discours op als alle uitingen of teksten die betekenis hebben en die bepaalde effecten hebben in de echte wereld. Dus het algemene domein van alle uitspraken.

Daarnaast praat Foucault over discours in termen van een groep uitspraken die te scheiden zijn van andere uitspraken. Hij gebruikt dit als hij bepaalde structuren probeert te omschrijven en te analyseren die binnen het discours bestaan. Hij spreekt over groepen van uitingen die op de een of andere manier gereguleerd zijn, die een coherent geheel schijnen te vormen en waar een zekere macht van uit gaat. Voorbeelden hiervan zijn het discours over het kolonialisme en het feminisme. En als derde vat Foucault discours op als een geregleerde praktijk die ten grondslag ligt aan een aantal uitingen. Hij is geïnteresseerd in de regels en de structuren die bepaalde uitingen en teksten produceren, de door regels georganiseerde aard van het discours.

We vatten de dialogen die hier geanalyseerd worden op als gebeurtenis, meer dan als een stuk tekst waar je je analyses op toe kan passen.

Wij vinden het een aantrekkelijk idee als Foucault zegt dat het discours niet gezien moet worden vanuit een vooraf gegeven orde van betekenissen, maar zegt hij: “We moeten het opvatten als een praktijk waaraan de dingen onderworpen worden, een wijze van spreken waarin de dingen geordend worden. Het gaat niet om de betekenis die in het discours verborgen zou liggen, maar om de externe factoren die zijn vorming, verschijning en begrenzing bepalen” (1971 p. 38).

We gaan uit van de ideeën van Foucault, zoals hij die uiteenzet in zijn inaugurale rede aan het College de France “L’ordre du discours” (1971). Volgens Foucault is het discours tijdelijk, het herbergt macht en gevaar, er schemert altijd strijd door de woorden en verhalen.

Foucault maakt een onderscheid tussen uitsluitingsprocedures, interne regels en selectieprocedures. Deze hebben respectievelijk ten doel de macht van het discours te beheersen, zijn toevallige articulaties te bezweren en de condities waaronder het discours in het spel kan worden gebracht te bepalen. Hij spreekt ten aanzien van de werking van deze procedures van ‘uitdunning, controle en beperking’ (Foucault, 1971).

Als je ervan uit gaat dat er sprake is van een communicatiepraktijk, dan maakt dat als gebeurtenis het verhaal en de ervaring, het spreken en de identiteit concreet en toegankelijk. Het vertellen van verhalen en het hebben van dialogen wordt belichaamd en is ingebed in het discours, in de dagelijkse communicatiepraktijk. De sprekers brengen bestaande normen en conventies in hoe hun uitingen verteld en geïnterpreteerd dienen te worden in de praktijk. Sociale verhoudingen, ideologische voorkeuren, emotionele ladingen zitten allemaal opgeslagen in die communicatiepraktijk van alle dag.

We gaan ervan uit dat het elkaar vertellen van ervaringen en meningen of ideeën laat zien hoe bestaande machtsverhoudingen gereguleerd en beheerst worden. De mogelijkheden van deelname aan het discours zijn van tevoren vastgesteld in de context van ons spreken, het is een geconventionaliseerde vorm van communicatie, maar tegelijkertijd voegt iedere spreker zijn eigen persoonlijke noot toe aan het geheel. In het vertellen van verhalen zitten elementen van herhalingen van eerdere uitspraken of verhalen en herinneringen. Er zitten sociale en culturele echo’s in die ons een ingang kunnen geven naar conventionele betekenissen en verhoudingen. Onze analyse zal vooral hierop gericht zijn. Wat we vooral te weten willen komen is op welke manier dat gebeurt in de dagelijkse wijze waarop er onder de jongeren die cliënt waren bij MJF met elkaar gesproken wordt.

We zijn in het begin van het MJF project gestart met een toneelpilot. Het doel hiervan was tweeledig:

- We wilden de jongeren een mogelijkheid bieden zich door middel van taal te uiten. We vonden en vinden nog steeds dat met name Antilliaanse jongeren te weinig uitgedaagd worden zich talig te uiten. Als er iets georganiseerd wordt dan maken ze muziek en ze dansen, want daar zijn ze goed in. Maar het hanteren van de Nederlandse taal, de intonatie en het verwerven van een adequate woordenschat zijn naar ons idee elementen die onderbelicht blijven in pogingen deze jongeren meer kansen te bieden op de Nederlandse arbeidsmarkt. Wij proberen met onze toneelactiviteiten hierin te voorzien.
- We zochten een manier waarop we een mogelijkheid konden creëren om hen het woord te geven. Ook hiervoor is toneel een zeer geschikt middel. Er zijn video opnamen gemaakt van hun onderlinge communicatie. We hebben hieruit een aantal fragmenten gekozen, voornamelijk omdat ze gingen over hoe ze zich gediscrimineerd voelen, de redeneringen die ze hanteren en de manieren waarop uitsluiting vorm krijgt.

We buigen ons over dialogen die de jongeren hadden tijdens hun toneelrepetities. We gaan kijken of we regelmatig terugkerende elementen kunnen vinden in de discussies van onze MJF jongeren, die het vertellen van verhalen als gebeurtenis kenmerken.

We zijn benieuwd of er een web bestaat van verboden, verwerpingen en misschien wel scheidslijnen en tegenstellingen die maken dat nou net deze gebeurtenis/dialog plaatsvindt en niet een andere. We willen weten wat voor regels een rol spelen in wat wel en niet aan de orde komt in de verhalen die verteld worden. De vragen die we ons stellen zijn de volgende:

- Kan je herhalingen op het spoor komen in het discours?
- Wat voor types coherentie ontstaan er binnen het discours?
- Welke 'major narratives' spelen een rol en in hoeverre zijn de verhalen daarop gebaseerd?
- Welke rituelen spelen een rol bij het vertellen van de verhalen?
- En ten slotte: op welke manier krijgen sommige subjecten hun macht en worden anderen ontkracht door het discours? Het is belangrijk ons te realiseren dat het vertellen van verhalen machtsverhoudingen kan legitimeren, maar ook bekritisieren.

In onze benadering is het belangrijk dat we ons bezig houden met de pragmatiek van communicatie: het gaat letterlijk over "embodied participation" en niet over "disembodied theory" (Langellier, p. 21-34). We zijn geïnteresseerd in de meerstemmigheid van de taaluitingen en de gelaagdheid daarvan en we zien de taaluitingen in de context van het leven van alledag, niet als theoretische van de context-losgeweekte pogingen om coherentie in een tekst te vinden. We gaan ervan uit dat identiteit terug te vinden is in de taaluitingen en dat er altijd een ideologie meespeelt. Die ideologie kan zichtbaar gemaakt worden met behulp van semiotische instrumenten, zodat we ons bewust kunnen worden van die ideologie. Volgens Van Zoest is de definitie van ideologie 'een coherent geheel van vooronderstellingen dat ten grondslag ligt aan menselijk interpreteren en handelen' (p. 11, 1986). Het is ons echter gebleken dat binnen de taaluitingen van de jongeren incoherentie regelmatig aan de orde is. Ze doen gechargeerde uitspraken, zoals bijvoorbeeld 'alle witten zijn slecht' en moeten daar later toch weer op terugkomen, om zich niet buiten het discours te manoeuvreren. Daarom lijkt het ons beter de definitie te volgen zoals Van Alphen die beschreven heeft. Voor zijn ideeën over ideologie hebben we ook de semiotiek nodig. Binnen de semiotiek is taal altijd bemiddeld. Betekenisconcepten worden niet veroorzaakt door een betekenisrelatie met de 'werkelijkheid', maar door verschillen tussen betekenissen onderling. Bij het geven van betekenissen gaan mensen uit van bepaalde codes. "Wanneer een code als 'natuurlijk' wordt ervaren noemen we die in het vervolg een ideologie. Bij ideologie is er altijd sprake van zingeving, het is een

‘genaturaliseerde’ regel die betekenis vastlegt. De eenzijdigheid van de door de code gelegde betekenisrelatie wordt niet langer gezien, daar is men zich niet (meer) bewust van. Deze lijkt zo natuurlijk dat andere, mogelijke betekenisrelaties, niet meer worden geaccepteerd en worden uitgesloten” (Van Alphen, blz. 44/ 45). Ideologie is daarom een *verstarde* code.

Mensen communiceren met elkaar op basis van conventionele tekens, waar afspraken over bestaan, of wat C.S. Peirce de codes zou noemen (1958). Peirce heeft het woord Ground gebruikt voor datgene op grond waarvan tekens als tekens functioneren. De Ground voor een samenhangende groep conventionele tekens is een code. Er zijn allerlei culturele codes, zoals kleding, woordgebruik, gedrag op grond waarvan mensen met elkaar communiceren. Vaak wordt hier de term ‘discours’ voor gebruikt. Als er op een verstarde manier aan die codes wordt vastgehouden, als er van uit gegaan wordt dat het ‘natuurlijk’ of ‘goddelijk’ of ‘cultureel’ is, is er sprake van ideologie. Sprekende voorbeelden hiervan zijn het discrimineren van vrouwen, het dragen van een hoofddoek door Moslima’s of het hebben van gouden tanden bij Antillianen. Bij onze pogingen de ideologie te achterhalen die in onze optiek altijd (latent) aanwezig is in een taaluiting, een verhaal of een communicatiepraktijk zullen we ons laten inspireren naast de semiotiek door de ‘deconstructie’ van taaluitingen. Binnen de semiotiek is de “tekstbarst” een middel waarmee we achter de ideologie van een verhaal kunnen proberen te komen. Eigenlijk doet Derrida dat ook in zijn benadering van tekst: hij gaat op zoek naar waar het discours zichzelf tegenspreekt, in de veronderstelling dat er altijd sprake is van het naast elkaar bestaan van allerlei mogelijkheden die soms elkaars tegengestelden zijn.

Videofragment 410

Ray: Zwarte mensen, hoe heten die andere.... Surinamers, Cabo's, ik weet niet....

Kijk onze kleur is platinum, onze kleur is duur, is heavy. We zitten in de zon en we worden alleen maar mooier.

Brian: I love it black, steel black, black is a diamond.

Meisje op de achtergrond: Wat is die discussie eigenlijk?

Ray: Zwarte mensen zijn slimmer en beter dan witte mensen, want zwarte mensen hadden diamanten en goud en toen kwamen die blanken ons bestelen.

Jongen: Dat is het punt van Willem van Oranje, waar ik het eerder over had.

Meisje: Ze zijn slim in dingen doen.

Margret: Kijk blanke mensen stelen niet onder elkaar.

Gejoel.

Ray: Ze stelen naast elkaar, onder elkaar, boven elkaar....

Donkere mensen die stelen, OK, ze zien het. Maar kijk blanke mensen bestelen elkaar bij de bank.

Margret: Waarom nemen zwarte vrouwen blanke mannen?

Gejoel!

Margret: Die hebben wel werk. En omdat ze blijven. Zwarte mannen zijn a-sociaal. Jullie denken je hebt een grote lul en dan chickachkack. Maar zelfs al hebben ze een kleine pipi, ze blijven!

Ray: De neger is smaakvól. Er komt een nerd met een bril, maar ik, zonder geld, dik, met een baard

Ze komen toch naar mij. Ik heb die toet (toet?)

Ik ben mannelijk (met de nadruk op de laatste lettergreep).

Huidskleur speelt een grote rol in de bovenstaande discussie: er is een aantal vrij donker gekleurde Antillianen aanwezig, maar er zijn ook vrij witte Kaapverdiaanse meisjes in de groep. De regisseur is een witte Kroaat. Hij bedient de camera. Hij is ook de focus waar de jongeren zich op richten. Ze praten tegen hém.

Het fragment gaat over zwarte mensen. Eerst wordt bepaald wie er in Nederland behoren tot de groep 'zwarte mensen'. Ray kan ze niet allemaal benoemen, hij noemt er een paar: Surinamers, Cabo's. Het **teken** op grond waarvan Ray een indeling maakt in wie er tot dezelfde, bepaalde gemeenschap behoort is de **huidskleur**. Je zou kunnen zeggen dat hun etnische verwantschap, de voormalige koloniale band met Nederland, het land van herkomst en de historische achtergrond van de slavernij de ideologie is op basis waarvan ze zichzelf tot dezelfde culturele gemeenschap rekenen.

Daarna wordt de waarde bepaald van de zwarte mensen: duur, heavy, platina (ze gebruiken het Engelse woord platinum). 'Edel' is de associatie en 'metaal', sterk en duurzaam. Platina suggereert juwelen, mensen die juweeltjes zijn, die zoveel waarde hebben dat er 'duur' voor betaald moet worden. Waardevoller dan goud. Metaforisatie is de vertelstrategie die hij toepast: de zwarte als sieraad van de maatschappij.

Brian lijkt op te treden als een soort 'koor', zoals in een Grieks drama wordt de handeling herverteld en bevestigd. Hij fungeert ook als 'meeloper' van Ray, is de tweede man op de achtergrond bij de toneelactiviteiten.

Brian spreekt zijn liefde uit voor zwart, weer wordt de associatie gelegd met 'staal' een metaal en een edelsteen, een diamant. Ook dit is een metafoor voor hardheid, zuiverheid, kostbaarheden, iets van grote waarde: een juweel.

We gaan ervan uit dat dit geritualiseerde taaluitingen zijn die veel in rapmuziek gebruikt worden, voornamelijk op basis van het Engelse woord 'platinum'.

Ray: 'We zitten in de zon en we worden alleen maar mooier'. De kleur zwart wordt dieper en dat is iets om trots op te zijn. Misschien betekent het ook dat naar zijn idee witten eigenlijk niet mooier worden als ze in de zon zitten: voor hem zijn het 'bleekneuzen' die alleen maar rood worden.

Een meisje vraagt wat hij eigenlijk wil zeggen met deze introductie. Dan legt Ray uit dat er sprake is van een oorzakelijke relatie:

"Zwarte mensen zijn slimmer en beter dan witte mensen, want zwarte mensen hadden diamanten en goud". Hier wordt de focus verlegd: Het is niet meer metaforisch gebruik van zwart en edelstenen, maar letterlijk wat hij beschouwt als zijn culturele en sociale erfenis: de zwarten zijn letterlijk bestolen van hun diamanten en goud. Ze zijn daarmee ook bestolen van hun schoonheid, hun eigenwaarde als zwarte mens. Er zit een dubbele boodschap in. Ook hier komt weer het metaforisch taalgebruik om de hoek zetten.

Zelfs Willem van Oranje wordt erbij gehaald: ze plaatsen hun huidige maatschappelijke positie in een historische context. Ze waren eerst rijk, maar ze zijn bestolen door koloniaal Nederland.

Ze zijn slimmer en beter dan witte mensen, want ze hadden diamanten en goud. Het hebben van 'geld', bezit, vormt je identiteit. Je rijkdom bepaalt of je slimmer en dus beter bent. Je wordt *gezien* als een slimmer mens wanneer je geld hebt en het toont een beter mens. Waarschijnlijk speelt dit een rol in hun dagelijkse leven. Je wordt 'gezien' in de betekenis van erkend als slim als je laat zien dat je geld hebt. Hoe kan men 'zien' dat je slim bent, hoe kan je 'gezien' worden: als je goud en diamanten hebt. Dit kan een mogelijke verklaring zijn voor de voorliefde van met name Antillianen zich te tooien met gouden kettingen en hun tanden te laten vatten in goud. Voor deze jongeren is het kennelijk een teken, een verwijzing, een index om in semiotische termen te spreken, van een eigenschap waar ze graag mee geassocieerd worden: slim zijn, beter zijn.

Als we cultuur definiëren als een verzameling 'gewoontes' om aan dingen betekenis toe te kennen, dan is dit fragment daar een mooi voorbeeld van. Het zijn dit soort 'gewoontes' die

gevoelens oproepen van bij een groep te horen en van solidariteit aan de groep. De tekensystemen van een gemeenschap berusten op een *Ground*, zoals Peirce dat heeft genoemd. Zo'n *Ground* is een verzameling conventionele tekens. Een code is het resultaat van een voorgeschiedenis, van iets dat langzaam tot stand is gekomen. In dit geval weten we daar veel van. Het koloniale verleden en dan met name de slavernij heeft erg veel invloed (gehad) op de ontwikkeling van deze culturele belevenis en de daaruit voortvloeiende tekens en codes. De ideologie die hieraan ten grondslag ligt, *de Ground van de Ground* zoals Peirce dat noemt, bestaat uit een geheel van vooronderstellingen. Om die te formuleren maak je gebruik van bepaalde algemene regels, die in de geest van mensen onbewust zijn opgeslagen en een geïntegreerd deel zijn geworden van hun denken.

Een teken kan op de één echter een totaal andere uitwerking hebben dan op een ander die een andere code hanteert of binnen zijn of haar cultuur een andere verzameling 'gewoontes' heeft waarmee aan dingen betekenis gegeven wordt. Voor mij als oer-Hollandse, in een calvinistische cultuur ondergedompelde onderzoekster is een dikke gouden ketting en ook grote gouden oorkingen bij vrouwen en zeker ook bij mannen een index voor iets totaal anders. Een overdaad aan gouden sieraden en opsmuk verwijst naar domheid en protserigheid. Je laat nooit aan een ander zien of je veel geld hebt of niet. Mijn betekenisgeving aan het laten zien van rijkdom is tegenovergesteld aan de betekenis die de dragers van die indexen er aan geven. Dit is een goed voorbeeld van een *tegenstelling* waar Foucault naar verwijst. De reden waarom mensen sociaal en cultureel botsen in een maatschappij is omdat hun semiotische codes van elkaar verschillen.

"Ze zijn slim in dingen doen", zegt een meisje, over witte mensen. Ook voor witte mensen is er waardering als je 'slim' dingen doet. Kennelijk is slim zijn een heel goede eigenschap. Slim is een sleutelbegrip.

De volgende opmerking suggereert dat zwarte mensen stelen onder elkaar. Margret heeft het idee dat witte mensen dat niet doen. Haar wereldbeeld is wel erg naïef ten aanzien van blanken.

Niemand is het met haar eens: er klinkt luid gejoel.

Het begrip 'zien' komt weer terug in hoe ze stelen: als blanken stelen dan zie je dat niet: ze bestellen elkaar bij de bank. Als zwarten stelen dan ziet iedereen dat. Ze zijn wat dat betreft niet 'slim'.

Zien en gezien worden is een element dat alsmaar terugkeert.

Er ontstaat een oppositie tussen slim/bezit en slim/stelen: the haves and the have-nots. De oppositie zwart-wit, waarbij het zichtbare een rol speelt.

Er is sprake van een binaire oppositie tussen slimmer/beter en geld/armoede: er ontstaat een hiërarchie.

Tussen zien en niet-zien. Tussen zien en gezien worden.

Tussen zwart en mannelijk en smaakvol en nerd, dat wil zeggen wit en niet-mannelijk.

Tussen een grote lul en een kleine pipi.

Tussen blijven en weggaan, tussen monogaam en polygaam. Tussen trouw en ontrouw.

Welke regel bepaalt wat er wel of niet gezegd wordt? Ze zijn confronterend naar elkaar. Welke Major Narratives spelen hier een rol? Naar ons idee is het koloniale verleden en de verhalen hoe de zwarten daarin bestolen zijn van hun vrijheid en onafhankelijkheid een Major Narrative die een belangrijke rol speelt bij zowel witten als zwarten in onze samenleving. Maar het is een zwarte versie daarvan: het is niet een verhaal over het verkopen van zwarte mensen en de ellende die de slavernij hen gebracht heeft en de eigenwaarde die hen daarmee ontnomen is.

Over de geschiedenis van de zwarten hebben ze hun eigen aangepaste versie: ze zijn bestolen en ontdaan van hun (eigen)waarde door de blanke overheersers. Op zich klopt dat, maar ze laten het feit dat ze in het verleden beroofd zijn van hun vrijheid niet meespelen in hun beoordeling van de oorzaak van de slechte positie waarin zwarte mensen zich maatschappelijk bevinden, noch dat ze daarmee 'bestolen' zijn van hun eigenwaarde. De letterlijke variant dat zwarte mensen eerst veel

rijkdom hadden en dáárvan bestolen zijn, is een interessante variatie hierop en koppelt hun hier-en-nu situatie aan hun verleden. Ze hebben geen geld.

Over de rol van geld hanteren ze een nogal kapitalistisch, consumptistisch ideaalbeeld: je identiteit wordt bepaald door wat je hébt. Dat is uiteraard niet iets dat alleen door zwarte mensen gedacht wordt. Het is een weerspiegeling van een compleet geloof in Westerse, kapitalistische waarden en normen zoals we die vinden in onze huidige consumptiemaatschappij.

Er volgen meer voorbeelden van Master Narratives:

‘Witte mannen zijn trouw aan hun vrouw, zwarte niet’. De mythe van de monogame, Westerse samenleving, waarin het gezin de stabiele factor vormt, wordt hier duidelijk gezien als een ideaalbeeld. Dat beeld is gekoppeld aan de kleur wit. ‘Witte mannen hebben werk, zwarte niet’. Vastigheid en stabiliteit worden gezien als hoogste goed. Het zijn deze Master Narratives die een rol spelen in wat ze willen in hun leven.

Video fragment 411:

Uit het achtergrond publiek: een meisje zegt:

Waarom is een neger niks en een blanke is wel wat? En wat is dan die mix van die twee? Wat is dat?

Margret: Als een neger iets heeft bereikt zie je al die negers gelijk hun mond lopen te vullen.

Een neger is niks en een blanke is wel wat en waarom is dat zo vragen deze jongeren zich af. Wat is de status van een mix van die twee? Deze opmerking illustreert dat dit meisje ervaart dat zwarten gediscrimineerd worden: ze ‘zijn’ niks. Het gaat niet over iets ‘hebben’ zoals in het vorige fragment, maar over ‘zijn’. Als je niet wit bent en niet zwart, wat ‘ben’ je dan? Hoe los je zo’n identiteitsprobleem op? Kleur bepaalt wat je bent: iets of niets. Er is sprake van binariteit waarin verschillen in hiërarchie juist zo prangend benadrukt worden.

De reactie van Margret hierop is curieus: als een neger iets bereikt, als hij wel wat ‘is’ en hij heeft ‘iets’, profiteert de hele omgeving van ervan. Iedereen eet mee. Ze vullen hun zakken, ze klaplopen. Margret refereert aan de neger die wel wat heeft, die bestaat ook. Maar die groep wordt ondermijnd door de anderen, de ‘have-nots’ in de zwarte gemeenschap. Ze suggereert dat zoiets in de witte gemeenschap niet voorkomt. Onderling solidariteit en de ander ook wat (moeten) gunnen is in haar perceptie geen prijzenswaardige eigenschap. Haar reactie suggereert dat wat je verdient je voor jezelf moet houden, want anders ondermijnt het je positie. Het lijkt voor haar wel een taboe solidair te zijn en te delen met anderen.

Videofragment 412

Ray: Bush en de kop:

Nee! gejoel dat Ray dat onderwerp wil bespreken.

New Orleans is onder water.

Protesten van met name Brian; hij wil zo ’n onderwerp niet te bespreken.

Ray: Nee, laat me uitspreken: Bush is president van Amerika. New Orleans zit helemaal onder water. Bush verspeelt hoeveel geld? Aan oorlog.

Protesten van de anderen.

Ray: Laat me praten. Hij verspeelt hoeveel geld aan oorlog?

Master T is een zwarte rapper

(Uit de groep klinkt: en een drugsdealer)

Master T is een zwarte rapper en een drugsdealer. En hij heeft veel geld. Weet je wat hij deed? Hij heeft een team Rescue opgestart om deze mensen in New Orleans allemaal te helpen, uit zijn eigen zak. Terwijl Bush daar zit te vechten, met hoeveel geld? En hoeveel wapens te kopen elke dag? Om Bin Laden te kunnen pakken, terwijl Bin Laden lekker leeft en neukt zonder stress

En die mensen uit New Orleans die weten geen ene moer meer wat ze moeten doen want hun huis is onder water. Master T, een zwarte rapper, die heeft hen geholpen, die betaalt 3 maanden de huur van hun hotel totdat ze hun nieuwe huizen krijgen, en hij bouwt zelf die nieuwe huizen ook.

Karlo: en Johnny Depp ook.

Ray: Wie? Johnny Depp.

Karlo: Johnny Depp, een blanke acteur.

Ray, oh, Johnny Depp, een blanke acteur met een zwart hart.

Margret: Maar waarom houd jij je bezig met zoeken naar wat een zwarte wil doen. Kijk Johnny Depp is toch een blanke

Karlo: Ja, het is een blanke.

Ray: Ja, maar met een zwart hart.

Ray: Bush hoort dat te doen. Hij is de baas.

Margret: Maar omdat Bush zo is, wil het niet zeggen dat alle blanken zo zijn.

Ray: Jawel alle blanken zijn zo. Ze zijn allemaal hetzelfde.

Karlo: En ik dan? (Karlo is een witte Joegoslaaf)

Ray: Jij niet. Jij bent geen blanke, jij bent allochtoon.

Kijk, Verdonk wilde Elly (Ayaan Hirsi Ali) naar huis terug sturen. Ze had geen paspoort. Maar toen ze hoorde dat de USA haar willen toen ging ze slim doen, "nee, je mag je paspoort hebben, je mag hier blijven", toen kreeg ze haar paspoort terug. Toen mocht ze blijven maar Ayaan wil hier helemaal niet blijven, ze gaat weg.

Zwarte mensen zijn niveau is nog hoger dan deze troep waar we hierin leven.

De politiek: kleur en geld.

Ray wil praten over politiek: Bush en zijn beleid net na de orkaan Katrina in New Orleans, de watersnoodramp en de gevolgen voor met name de arme zwarte bevolking.

Hij heeft het weer over geld. Dit keer wordt het onderwerp van geld besteed aan oorlog ter discussie gesteld. De president van Amerika geeft heel veel geld uit aan oorlog, met de klemtoon op de laatste lettergreep. Dan vergelijkt hij Bush met Master T, een zwarte rapper.

Uit de groep jongeren vult iemand aan dat hij ook een drugsdealer is. Hij heeft heel veel geld, het steeds terugkerende thema. Rapper Master T helpt de arme zwarten in New Orleans door de hulpverlening zelf te organiseren en te financieren, terwijl Bush zijn geld liever uitgeeft aan wapens. En het helpt nog niet eens. Bin Laden wordt niet gepakt, het terrorisme niet bestreden.

Karlo de regisseur, een witte gevluchte Kroaat uit voormalig Joegoslavië, voegt eraan toe dat Johnny Depp ook geholpen heeft en geld heeft gegeven aan de slachtoffers in New Orleans.

Het is opmerkelijk dat Ray niet weet wie Johnny Depp is. De populaire held uit films zoals "The Pirates of the Caribbean". Johnny Depp is wit, maar als een witte zoiets doet, moet hij volgens Ray toch wel een zwart hart hebben. Wit staat voor slecht en harteloos. Semiotisch is de kleur een index voor een houding, een attitude, een politieke stelling name, een ideologie. Wit verwijst naar harteloos, staat voor geld verspillen aan wapens, zoals Bush doet, voor kiezen voor het verkeerde.

Voor onderdrukking en geen solidariteit met de zwakkeren. Kortom, voor een liberale politiek, waarin iedereen voor zichzelf dient te zorgen en een internationale koloniale politiek gericht op oorlog voeren.

Zwart staat voor medeleven, voor compassie met de (zwarte) armen, of slachtoffers van een natuurramp, voor solidariteit met de zwakkeren in de samenleving, voor geld op een goede manier uitgeven. De kleur zwart staat voor een politieke houding die veel meer sociaal van aard is en humanitaire doelen voorop stelt.

Ray vindt dat alle blanken hetzelfde zijn als Bush. Bush is zowel een icoon (een esthetisch teken) als een index (een emotioneel teken) voor witte, kapitalistische overheersing en het militair-industrieel complex. Bush representeert de stereotype witte slechterik. Later kom ik nog terug op iconisch en indexicaal teken.

Niet alle jongeren zijn het hiermee eens. Niet alle witten zijn hetzelfde als Bush, de belichaming van het kwaad. Voor de andere jongeren zijn niet alle witten slecht.

Ze denken niet 'racistisch', zoals bijvoorbeeld Geert Wilders zou doen wanneer hij suggereert dat alle Islamieten slecht zijn.

Alleen Ray zegt dat alle witten slecht zijn.

Karlo, de regisseur, die wit is, doet een beroep op Ray zich te realiseren dat hij een ongenueanceerd verhaal vertelt. Karlo zou automatisch ook slecht zijn omdat hij wit is. Maar Ray kijkt bij Karlo niet naar de kleur van zijn huid. "Jij bent geen blanke, jij bent allochtoon", zegt Ray. Hier is sprake van een mooi voorbeeld van een tekstbaarst.

Een methode om achter de ideologie, de vooronderstellingen die iemand onbewust hanteert te komen op basis waarvan de codes tot stand komen die in het discours gebruikt worden is 'een tekstbaarst'. We komen op het spoor van een ideologisch element in een tekst of taaluiting als we worden getroffen door een passage waardoor je denkt:

- waarom wordt dat zó gezegd?
- waarom wordt dáár niets over gezegd?
- waarom wordt dat zo overdadig benadrukt?

(Zie Van Zoest, 1986, p.13)

In dit geval is de uitspraak van Ray in tegenspraak met zijn eerdere uitingen over witte en zwarte mensen. Wat betekent het dat hij (witte) Karlo, "geen blanke, maar een allochtoon" noemt? Wat verbiedt hem nu Karlo een 'witte' te noemen?

Wat Ray in feite doet is een systeem van insluiting en uitsluiting hanteren. Hij bepaalt wie er behoort tot de groep 'witte mensen' of 'zwarte mensen'. En het blijkt uit zijn keuze wie waar toe behoort dat het criterium niet is welke kleur iemand heeft. Dit ondermijnt alle eerdere uitspraken dat de jongeren gefixeerd zijn op kleur. Op basis waarvan maakt hij dan onderscheid? Op deze manier geeft hij Karlo 'empowerment', kracht. Hij laat hem 'erbij' horen. Karlo is een witte Joegoslaaf. Niet een mix. Aan zijn kleur is te zien tot welke groep hij behoort. Dus waarom wordt hij niet ingedeeld bij de witten? Waarom wordt er zo benadrukt dat hij geen witte is? Dit is een voorbeeld van waar Foucault zich mee bezighoudt: hoe sommige subjecten in het discours hun 'macht' krijgen. Karlo wordt erkend als gelijke, als iemand met een 'zwart hart'.

Ray wil volharden in zijn racistische ideeën: alle witten zijn slecht.

Wat Karlo hem zegt is: wees niet zo racistisch. Op basis van iemands huidskleur kan je niet iemand uitsluiten, of typeren als slecht. Het zou een regelrechte uitsluiting van Karlo zijn als Ray zou erkennen dat hij 'wit' is. Dit beperkt zijn eigen classificatieprincipes. Hij 'dunt' daarom als het ware zijn classificatieprincipes uit, zoals Foucault beweert in "De Orde van het spreken". Hij zou hem uitsluiten van zijn sociale context binnen de toneelgroep, terwijl juist Karlo degene is die die context mogelijk maakt en faciliteert/in stand houdt. Ray kán hem dus eenvoudigweg niet buitensluiten, omdat hij daarmee zijn eigen leefwereld zou afbreken. Het moet daarom allemaal passen in een groter geheel. Dus hij hanteert een nieuwe categorie, waar kleur in een overdaad aan variaties aanwezig is: allochtoon als een grotere context van sociale relaties, ras, klasse, ethniciteit en geloof. Ook als witte kan je allochtoon zijn. Dit is een ideologisch appèl: jij weet toch ook, Karlo, dat je anders bent dan de witte mensen in onze omgeving: jij bent net zo als wij. En verderop

blijkt waarom hij Karlo wil insluiten in zijn groep: "Zwarte mensen zijn niveau is nog hoger dan deze troep waar we hierin leven".

Karlo's ideologie lijkt lijnrecht te staan tegenover die van Ray. Er is sprake van splitsing, oppositie. Maar in feite wordt Ray gedwongen in de praktijk een oplossing te vinden voor zijn eigen ideologische neiging mensen uit te sluiten. De macht van het discours, zegt Foucault, speelt voortdurend op de achtergrond mee en komt als vrees aan de oppervlakte. De angst voor de macht die tot dwang leidt, leidt ertoe dat het discours dwangmatig wordt geordend.

In dit fragment zijn opnieuw kleur en geld de ordeningsprincipes van het discours. Het discours van deze jongeren is daarmee een gebeurtenis die in reeksen en als praktijk geordend is. De vooronderstellingen op grond waarvan de situatie in New Orleans wordt beoordeeld, de feiten die worden geïnterpreteerd passen in een samenhangende maar onuitgesproken visie op het maatschappelijk gebeuren. Door de tekstbarst van Ray worden we op het spoor gezet van een stukje van de ideologie. Hij blijkt niet echt een coherent beeld te hebben van kleur als diskwalificerend element. Hij voelt zich verbonden met allochtonen, ongeacht hun kleur. Dus als we ideologie definiëren als 'een coherent geheel van vooronderstellingen, dat ten grondslag ligt aan menselijk interpreteren en handelen' dan kunnen we stellen dat kleur niet de doorslaggevende factor is op basis waarvan hij mensen 'uitsluit' van zijn semiotische gemeenschap.

"Het zijn culturele codes, ook wel diskurs genoemd op grond waarvan groepen eigen leden herkennen, anderen buitensluiten, communiceren, interpreteren en natuurlijk ook: waardeoordelen uitspreken" (Van Zoest, 1986, p. 12). In dit geval komt iemand anders ook uit een ander land, hij spreekt de Nederlandse taal ook niet vlekkeloos, zijn woordgebruik laat ook soms wat te wensen over, enzovoorts.

Ideologie is wat aan de codes ten grondslag ligt: de *Ground van de Ground*. Zo ligt bijvoorbeeld aan de verkeerscode iets ten grondslag dat je de 'of-of' ideologie zou kunnen noemen: of het mag, of het mag niet. Welke ideologie ligt er ten grondslag aan de culturele code die Ray hanteert? Ray vindt dat Bush zich verantwoordelijk moet voelen voor de slechte positie van arme, (zwarte) mensen: hij is immers de baas in de Verenigde Staten. Het land zou zijn geld moeten besteden aan humanitaire noden en niet aan oorlog. Ray gelooft in de ideologie van het *paternalisme*. Hij verwacht van de vader-figuur dat hij alles oplost. In het volgende fragment zien we deze ideologie weer terug.

Fragment 417

P: Hun moesten allemaal dealen. 14 moest dealen, Sharon moest dealen, noem maar op. Ze moesten allemaal dealen brothers zodat er zelf bovenop konden komen.

"Ik Kan" (rapgroep) zingt zelf in zijn liedje:

ik moest vroeger dealen om te investeren in mijn studio zodat ik hoger kon komen want anders was hij nergens.

Iedereen praat door elkaar heen en Brian wint het woord. P. blijft op de achtergrond doorpraten. Langzaam komt de stem van Brian boven het lawaai uit.

Brian: Ik zeg niet 'blanken zijn dom'. Ik zeg niks, blanken zijn gewoon normale mensen. Maar als ik op straat loop, hoor je zeker wel "wat een kankerneger".

Als ik met de bling bling loop, als ik met dit loop (wijst op een gouden ketting) of twee maal ditte: "Zo, die kankerneger heb gewoon een fucking dikke ketting en hij kan wel mooi zijn huur betalen. Hij heeft zeker drugs gedeald, kom we gaan hem oppakken."

P: Niet iedereen investeerde die shit goed, weet je. Zij hebben gedeald, ze hebben geïnvesteerd in een eigen studio. Ze kunnen nu hun eigen liedjes maken, CD's maken en verkopen. Wat doet iemand anders? Ze maken hun geld op.

Ze kopen een kankerdure auto. Wat hebben ze nu daaraan? Ik heb nu honger, laat me een stukje van de banden opeten, grom grom grom (doet eten na).

Iedereen lacht.

Of nee, ik heb een kankerdure bling bling gekocht en ik heb honger nu, laat me een hap (doet eten van een ketting na). Ze verkopen die shit gelijk en dan hebben ze gelijk verlies.

Ray: Mensen gaan dealen omdat ze in een diepe situatie zitten, weet je. Ze hebben hun best gedaan in het leven, in het legale leven, maar daar lukt het niet, dus dan gaan ze het illegale leven in.

Racisme, racisme, als die shit er niet is en discriminatie dan zou de wereld gewoon draaien, lekker draaien. Maar omdat er racisme is en discriminatie, niemand kan ergens heen. Daarom krijg je jongeren die gaan dealen.

P. Ik ben niet begonnen met dealen omdat de witten me discrimineren. Geen racisme.

Ik ben de hele dag tussen jongens komen staan die doen niet anders, die dealen 24 uur per dag. Je wil ook doen wat je vriendjes doen, dus wat doe je, je gaat ook dealen. Ik ga het niet doen: oh, racisme...en daarom krijg je jongeren die gaan dealen.

Ray: Ik heb het gedaan omdat ik geen werk heb gekregen. Ik heb het gedaan omdat ik naar school ben gegaan. Ze hebben me gezegd: "als je naar school gaat, en je hebt een diploma, dan krijg je werk". Dat heb ik gedaan.

Ik heb geen werk. Dan ga ik dealen.

P: Eigenlijk wil Ray zeggen:

Een blanke die dealt in wiet, fuck die negers ik deal in wiet.

Klopt niet, dus je kan eigenlijk niet zeggen nee, kankerracisme, weet je wat, fuck die witten ik ga dealen.

Het dealen van drugs en discriminatie zijn onderwerpen die heel vaak aan de orde komen.

P. zegt dat iedereen dealt om er 'zelf boven op te komen'. Ook rapgroepen bezingen in hun liedjes dat ze moesten dealen om 'hoger te komen'. De teksten van rapmuziek blijken een grote geritualiseerde rol te spelen in hun belevingswereld en hun discours. Het dealen van drugs is een manier om uit hun lage sociale positie te komen. Het is de oplossing voor hun armoedeproblematiek. De jongeren kunnen er snel erg veel geld mee verdienen. Het is aantrekkelijker dan een karige uitkering te moeten aanvragen.

Voor arme autochtone Nederlanders was vroeger onderwijs de sleutel aan de armoede te ontsnappen. De kansen op een goed betaalde baan namen toe naarmate je meer opleiding had 'genoten'. Voor deze jongeren, zonder geld en perspectief, is drugsdealen de oplossing.

P. zegt over die rapper: want anders was hij 'nergens'. Opmerkelijk is dat hij niet zegt 'anders was hij niks'. Hij plaatst de mens in de ruimte: binnen het maatschappelijk bestel. In de vorige fragmenten wordt iemand 'niks' genoemd als er geen geld is. Het hebben van geld staat weer centraal. Met geld 'kom je hoger': van 'nergens' naar ergens: je krijgt een plek in de maatschappij, een sociale positie.

P. gaat onverstaanbaar door met wat hij wil zeggen: "Ik kan", de rapgroep, heeft het geld dat ze verdiend hebben met dealen geïnvesteerd in een studio. Door die investering kunnen ze zich verder (maatschappelijk) ontwikkelen. Vervolgens legt hij uit hoe anderen met hun geld omgaan: ze kopen dure auto's en dure sieraden en daarna hebben ze honger. Met humor legt hij uit dat die mensen onverstandig bezig zijn. 'Ze verkopen die shit meteen en dan hebben ze meteen verlies'. Het zijn

geen slimme zakenlui en als ze geld verdiend hebben geven ze het meteen weer uit aan de ‘verkeerde’ dingen die je in het dagelijks bestaan niet kan gebruiken om in je onderhoud te voorzien, je kan die dingen niet eten als je honger hebt. Ze maken alles meteen op, zorgen niet voor ‘later’. Ze leven in het hier en nu.

Wat ook opmerkelijk is, is het taalgebruik van P.: hij gebruikt alsmaar het woord ‘kanker’ om zijn woorden kracht bij te zetten. In dit fragment wordt een heel andere **taalcode** dan in de voorgaande fragmenten gebruikt, een taalcode die veel rauwer en harder overkomt.

Ray komt met een verklaring waarom mensen gaan dealen. Ze hebben geprobeerd een bestaan op te bouwen, maar zijn daarin niet geslaagd. Hun enige uitweg is vervolgens de criminaliteit. Door racisme en discriminatie ‘kan niemand ergens heen’. Dit is weer een verwijzing in de ruimte: er is geen plaats voor hen in de maatschappij. Ray legt opnieuw uit wat de oorzakelijke verbanden zijn tussen verschijnselen. Hij heeft dit al vaker gedaan en zet daarmee de zaken nogal vast. Zijn verklaringmodellen zijn nogal star.

P. is het helemaal niet met hem eens. Volgens hem kan je niet zeggen: “er is discriminatie en daarom ga ik dealen”. Hij is gaan dealen door de groep waar hij mee optrok: iedereen deed het. Er is sprake van imitatie van gedrag of je kan ook zeggen dat er sprake was van ‘peer group pressure’. Ray komt terug op zijn eerdere uitspraak dat hij dingen doet vanwege discriminatie. Hij is gaan dealen omdat hij geloofde in de droom die hem voorgespiegeld werd. Ga naar school, haal een diploma en je krijgt werk. Ray geloofde in de Westerse kapitalistische mythe, wat je ook kan beschouwen als een Master Narrative in onze Westerse cultuur dat je ‘vooruit kan komen’ in het leven, als je maar je diploma’s haalt. Het past helemaal in het beeld van ons Westers liberale vooruitgangdenken. Die droom is echter voor hem niet uitgekomen en dus is hij gaan dealen. Hij wilde zich voegen in de mainstream carrière mogelijkheden die het westen hem bood, maar hij is afgewezen. Er is voor hem ‘nergens’ plaats. Ray is 19 jaar oud!

Eigenlijk is Ray een voorbeeld van denken vanuit een ‘de prins en zijn onderdanen’ ideologie (Roland Barthes, 1957). Hij hanteert de ‘Master Narrative’ die daarbij hoort. Er is een ‘natuurlijke’ relatie die eeuwig blijft bestaan en waarin het ‘gezag’, als door god gezonden, zorgt voor de ordening in de maatschappij. Ray heeft gedaan wat ze zeiden en het heeft niet zo gewerkt, dus hij doet niet meer mee. Hij was bereid meegaand te volgen, maar dan wil hij wel krijgen wat hem is voorgespiegeld. Ook in het vorige fragment, als hij Bush verantwoordelijk stelt voor het oplossen van de problemen, getuigt hij van dezelfde ideologie. De ideologie waar we nu in Nederland mee te maken hebben sluit daar niet meer op aan. We hebben tegenwoordig ‘het sociale contract’ van burgers onderling, de gezagsverhoudingen zijn veranderd en kunnen ieder moment weer opnieuw veranderen. Ray is niet bereid daar in mee te gaan. Hij wacht af, hij handelt niet zelf.

P. komt nogmaals terug op de redenering van Ray dat mensen gaan dealen omdat er discriminatie is en zet een analoge redenering neer. Witten gaan dealen in wiet, omdat ze een hekel hebben aan negers. ‘Fuck die negers’. Hij gelooft niet dat discriminatie er de ‘oorzaak’ van is dat iemand drugs gaat dealen. Interne regels over de verklaring waarom jongeren gaan dealen worden hier ‘gemaakt’. Er blijkt verschil van mening te bestaan tussen de jongeren onderling. Het kan best zo zijn dat rapteksten functioneren als externe regulatoren over wat er wel en niet gezegd kan worden. Ook de manier waarop gesproken wordt, de mate waarin er gescholden wordt, wordt bepaald door geritualiseerde rapteksten.

We stelden ons eerder de vraag of er externe regels van macht en kennis zijn die hun leven reguleren. Vooral in het fragment van Brian wordt duidelijk dat er verboden zijn waar hij mee geconfronteerd wordt: zijn uiterlijk, zijn ‘bling, bling’ roept discriminatie op (kankerneger) en leidt tot vooroordelen (hij zal wel in drugs dealen) bij de ander, in dit geval witte politieagenten: “Kom we gaan hem oppakken”. De uitsluitingsprocedures waar Foucault het over heeft zijn hier in sterke mate aanwezig, zelfs zo sterk dat hij letterlijk van straat gehaald wordt. Intern legt Brian zichzelf de restrictie op allerlei dingen niet te zeggen. “Ik zeg niet: blanken zijn dom”. Hij stelt uitdrukkelijk dat hij blanken ‘normale’ mensen vindt. Dit vatten we op als een tekstbarst. Hij benadrukt zo dat hij

niet zegt: 'blanken zijn dom', maar 'blanken zijn normale mensen' dat het achterdocht wekt. Ook nu weer wordt 'dom' gebruikt als derogatief: niet-slim. Hij wil niet respectloos overkomen, niet de indruk geven dat hij discrimineert op kleur. Maar wat hij 'die normale mensen' noemt, discrimineren wel. Mag hij dat zeggen? Hij legt zichzelf een restrictie op. Hij laat zien hoe witte mensen op hem reageren. Het is de uiting van een systeem dat Foucault samenvat onder de noemer 'rejection'. De witte politieagenten vatten zijn uiterlijke kenmerken, zijn 'bling bling' op als een teken, een index die verwijst naar een levensstijl die illegaal is, buiten de wet staat, namelijk geld verdienen met drugs dealen.

Door de tekens die Brian draagt ontstaat er een 'division' een scheiding. De kettingen lokken ook uit tot een verbod. Als je je sieraden blijft dragen, word je gearresteerd. Ze dragen ertoe bij dat hij uit het straatbeeld verdwijnt: "Kom we pakken hem op", de politie grijpt in en sluiten hem in en daarmee buiten. Er wordt blijvend schade aangericht: deze jongeren doen niet meer mee, ze hebben een strafblad, vinden daardoor moeilijker werk, raken getraumatiseerd en zijn moeilijk weer 'te genezen'.

Hieruit blijkt dat de impact van dit soort tekens enorm groot is. Dat komt, semiotisch gesproken, door hun indexicaliteit. Een index, een teken dat ergens naar verwijst, is een teken dat ons emotioneel raakt, dat een hevige emotie kan oproepen (Van Zoest, 1978). Van Zoest hanteert als hypothese dat waar een icoon onze esthetische zin in werking zet, en het symbolische teken vooral onze ratio aanspreekt, een index onze emoties oproept. Op het congres van de International Association of Semiotic Studies in Lyon in 2004, heeft de Argentijnse semioticus Fernando Andacht een lezing gehouden over zijn analyse van de Zuid-Amerikaanse versie van de reality show *Big Brother* van Endemol. Hij gebruikt de term **index appeal**: indexicale tekens die zo indringend betekenis verbinden met een ons omringende werkelijkheid hebben volgens hem een **magische** kracht. In het voorbeeld waar Brian over vertelt, getuigt de werking van 'bling bling' van een grote, bijna 'geritualiseerde' emotionele lading. Als een door Pavlov geconditioneerde hond reageert de politie erop. De sieraden die hij draagt is een index die verwijst naar misdaad, dus er volgt arrestatie. De 'orde' wordt gehandhaafd. Dit brengt ons weer terug bij Foucault. De 'orde' van het discours wordt ook bepaald door uiterlijke kenmerken, door indexen die een grote rol spelen in restrictie en systemen van in- en uitsluiting. Het 'discours' vatten we dan op als 'culturele code'.

De gouden kettingen zelf zijn eigenlijk niet verontrustend of bijzonder. Je kan je afvragen wie ze tegenwoordig niet draagt. Maar kennelijk werken ze als een offensief teken, iets waardoor anderen verontrust en emotioneel geraakt worden, als ze gedragen worden door iemand met een zwarte huidskleur. Het is een offensief teken geworden naarmate er meer zwarte mensen het straatbeeld kleurden in Nederland. Dit soort tekens veroorzaken en 'legitimeren' interculturele botsingen. Zeker de politie zou zich bewust moeten worden van de werking van dit soort tekens en de irrationele, geconditioneerde manier waarop men er op reageert.

Geld speelt een rol bij alles waar deze jongeren het over hebben. De armoede waar ze mee te maken hebben is allesbepalend voor hun ideeën en hun gedrag. Het is de reden dat ze gaan dealen. De schamele uitkering waar ze hun hand voor moeten ophouden staat in geen verhouding tot de snelle verdiensten die ze kunnen maken op 'de vrije markt'. Werk en een goed inkomen zijn voor deze jongeren een voorwaarde om mee te kunnen draaien in onze Nederlandse samenleving.